

ONZE LLETRES DE MOSSÈN JOSEP GUDIOL I CUNILL
ADREÇADES AL FOLKLORISTA ROSSEND SERRA I PAGÈS

PEP VILA

En homenatge a l'arxiver Angel Fàbrega i Grau transcriu i anota onze lletres d'un altre home d'església, bibliotecari i arxiver, Josep Gudiol i Cunill (Vic, Osona 1872-1931), arqueòleg, historiador de l'art, conservador del Museu Episcopal de Vic, que va adreçar entre 1901 i 1927 a Rossend Serra i Pagès (Barcelona 1863-1929), ensenyant, folklorista, filòleg, promotor de la secció de folklore del Centre Excursionista de Catalunya¹ en el qual ocupava un càrrec de responsabilitat. El centre era continuador de l'Associació Catalana d'Excursions Científiques fundada el 1876. En aquesta entitat Serra hi organitzava cursos de folklore.

Les lletres tenen diversos punts d'interès que passo a enumerar. D'una banda, Gudiol accepta el convit que li fa Rossend Serra i Pagès, llavors secretari del Centre Excursionista de Catalunya, perquè aquest arqueòleg i historiador participés en els actes commemoratius del vint-

1. El 29 de desembre de 1900 Ramon Picó Campamar ocupà la presidència de d'aquesta entitat. Rossend Serra i Pagès, que llavors tenia 38 anys, n'era el secretari. Sobre aquest tema vegeu, DD.AA.: *Enciclopèdia de l'Excursionisme*, vol.I, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1964; *Centre Excursionista de Catalunya, 120 anys d'història (1876-1996)*, Barcelona, 1996, pàg. 48. El 1901, Serra ocupà la vicepresidència d'aquesta institució.

i-cinquè aniversari² de la creació d'aquesta entitat esportiva i cultural, pedra de toc de l'excursionisme català durant la nostra Renaixença (1,2,4). Gudiol que havia estat nomenat conservador del Museu el 1898, va publicar el 1902 *Nocions d'arqueologia sagrada catalana* (1902), monografia molt important amb la qual es va donar a conèixer entre els estudiosos i els acadèmics més significatius del moment. En una etapa de maduresa intel·lectual fou membre de l'Institut d'Estudis Catalans (1921) i doctor *honoris causa* per la Universitat de Bonn (1927).

La publicació d'aquest llibre de Gudiol, així com la seva participació en les festes jubilaris del CEC, coincidiren amb un moment delicat de la política i de la societat catalana, aspectes aquests que surten reflectits en aquesta correspondència (3 i 4). La liquidació del caciquisme a Barcelona enfrontava Lerroix amb els sectors la Lliga Regionalista. A Barcelona, el ram de la metal·lúrgia va convocar una vaga. El febrer del 1902 s'organitzà una vaga general que commou el país. Enric Prat de la Riba (1870-1912), director de *La Veu de Catalunya*, fou detingut i empresonat el 1902 per la publicació d'un solt en aquest diari en el qual els vinaters del Rosselló parlaven d'una Catalunya lliure en un moment que Barcelona vivia la vaga general. Durant la primera setmana d'abril de 1902, Prat de la Riba estigué a la presó, on contragué una malaltia.

De l'altra banda, les lletres que Gudiol envià a Serra ens permeten conèixer alguns aspectes de la compra i canvi d'alguns objectes, sobretot monedes, que Gudiol anava adquirint constantment per al Museu de Vic. Avui potser ens sobtaria aquesta facilitat amb què, en aquella època, els responsables dels nostres museus intercanviaven peces repetides (4,5,6), feien col·lecció de monedes per a terceres persones, suposo que d'acord amb el reglament interior del museu, com, en aquest cas, per al bisbe de Lleida (6). Sabem, pel contingut d'altres lletres, com Gudiol i Serra s'intercanvien publicacions; tots dos tenien interessos comuns en el camp del folklore, l'excursionisme arqueològic, com per exemple coincidiren en l'estudi de la cerimònia del Bisbetó (9,10.11).

2. Les festes jubilaris se celebraren durant 1902 i 1903 amb conferències i altres actes honorífics.

EDICIÓ I MANUSCRITS

Pel que fa a l'edició d'aquesta correspondència, transcriu i respecto escrupolosament els originals amb l'ortografia de Gudiol. Anoto i comento els aspectes de les lletres que trobo de més interès. No he pogut trobar les lletres que Serra envià a Gudiol en justa correspondència.

Aquestes lletres pertanyen al fons personal de Rossend Serra i Pagès, que juntament amb tots els seus papers, es conserva a l'Arxiu Històric de l'Ajuntament de Barcelona. Agraeixo al director d'aquest centre, Manuel Rovira, les facilitats donades per reproduir aquest material.

APÈNDIX DOCUMENTAL

1

Sr. Dn. Rossendo Serra. Barcelona

Molt distingit senyor meu:

Com que'm trobava fora de Vich, no'm va ser possible contestar desseguit la seva tant amable y atenta carta, que de tot cor agraeixo. Aquesta, haig de dirli, va produhirme una certa estranyesa, per la manera com ve à dir que, si no soch jo, el tema de «L'Excursionisme y l'Arqueologia», no's tractarà en les festes ab que's vol celebrar el XXV aniversari de la fundació de les societats excursionistes en nostra terra. Fora una llástima que aixis fos, atenant à les relacions que han tingut Excursionisme y Arqueologia en el modern renaixement català y els fruyts que per la patria m'han resultat de l'excursionisme arqueològich.

Això y sols això, deixant apart les atencions que personalment dech al *Centre Excursionista de Catalunya*, m'obliga a acceptar el convit de pendrer part en les festes jubilaris d'aquesta meritíssima institució. Si verdaderament hi hagués algú que volgués encarregar-se d'aquest trevall, cregui que'm faria un favor. Pero davant del perill de que no hi hagi ningú que expressi l'agrahiment que l'Arqueologia deu al Excursionisme, y especialment l'Arqueologia Catalana al Excursionsme Català, abaixo el cap à les indicacions que'm fa vostè en nom del *Centre Excursionista*.

Això, si no hi ha algun acontexement que ho impededesca, es dir : «si deu ho vol». Jo hi faré lo que'm serà possible y sortirà com sortirà. No obstant repetesch que si algu volia encarregar-se de lo que sem confia, no sen faria més que servey. Per sort no'm falta molt y molt en que entretenirme.

Agrahintli'ls oferiments que'm fa particularment y com a secretari del C.E. de C. aprofito l'ocasió per senyalarli ma casa, carrer de Maanlleu núms 53 y 55 y oferirme en tot y per tot afm. a y s.s.

Joseph Gudiol y Cunill. Pbre.

Vic, 19 agost 1901

2

Sr. D. Rossendo Serra. Barcelona.

Molt distingit senyor meu:

Tinch rebudes les dues comunicacions de vostè que dech contestar dientli que je complert la delegació que m'ha fet el *Centre Excursionista* per representar-lo en

la sessió necrològica dedicada al plorat patrici Sr. Serra Campdelacreu³ (q.a.c.s.). Quedo molt agraït per aquesta honra que sem ha fet.

Respecte a l'altre comunicació he de dirli que qualsevol hora estich disposat per pendrer part en les vetllades ab que vol celebrarse el XXV aniversari de la fundació de la primera associació excursionista catalana. Pot indicarme el *Centre* quin dia destina al afecte, en la seguretat de que'm tindrà a son domicili, si no hi ha res de nou que m'ho impedesca.

En tal cas ja remeteria a temps la meva memoria. Així li repetesch que deixo completament a la iniciativa del *Centre* lo que se'm demana.

Esperant tenir ocasió de saludarlo personalment quedo de vosté afma. y s.s.

Josep Gudiol Cunill, pbre.

Vich, 5 janer 1902.

3

Sr. D. Rossendo Serra y Pages. Barcelona.

Mon distingit senyor y amich:

Acabo de rebre la seva que'm prenia contestar dient-li que m'han avisat massa tart per poguer esser a Barcelona demà passat. Jo dech preparar ab temps el servey de la Biblioteca y del Museu Episcopal, per lo que tallaria massa just. A mes d'això la mare se m'ha endegat⁴ y prefereixo ser à Vich à son costat, durant els dos o tres dies mes que, si Deu ho vol, durarà aquesta petita indisposició. A això afegeixi la circumstancia d'estar ab esbalots y bullangues mitg Barcelona,⁵ per lo que no'm xoca gayre tenir de correr exposant-me à rebre algun esbronch ó cop de pedra.

Més encar li podria dir. Això de tenir de ser el primer que tracti del XXV aniversari de la més antiga societat excursionista'm fa esclamar: «¿No'm podria precedir algú més autorisat? ¿Haig de ser jo qui rompi el foch, com s'acostuma à dir?

Aixís, li anuncio que, *Deo volente*, pel divendres 17 del corrent ó el corrent 24, si vostès volen, poden contar ja desde are ab el meu treball.

Esperant deixideixin'y m'ho fassin à saber, quedo afm. y s.s.

Joseph Gudiol y Cunill. Pbre. Vich, 8 janer 1902.

Gràcies mil per l'oferiment de sa casa. Però ja comprendrà..., etc.

3. J. Serra i Campdelacreu (Vic, 1848-1901) fou un estudiós local i arxiver de l'Ajuntament de Vic.

4. *Endegat*: 'enmalaltit'.

5. Al.lusió a les vagues i aldarulls que llavors vivia Barcelona.

4

Sr. Rossendo Serra y Pages. Barcelona⁶

Molt distingit senyor y amich:

Acabo de rebre la seva carta junt ab una del Sr. Rocafort y el paquet de proves. Vaig a contestar a vostè, pensant que aixís ho faré també ab el Secretari del Centre. Per altre part a vostè li haig de dir que al Museu Episcopal hi han algunes monedes vigatanes repetides y potser uns 300 altres exemplars de totes les epoques que's poden cedir a vostè per esser duplicats. Per això fora precis que s'entregués algun altre objecte pel Museu, per fer aixís un cambi, pel que no mirariam pas prim, resultant aixís complertes les condicions que fixa el Reglament de nostre institució episcopal. No obstant y això, si vostè no té cap objecte per canviar, no deixaré de ferli present d'algunes peces vigatanes, may siga no més que per correspondrer a les atencions que'l Museu ha rebuts del que estan al cap del Centre Excursionista.

Vostè y el Sr. Rocafort me diuen que han decidit fer un tiratge apart del meu discurs,⁷ o digali com vulga. Gracies per aquest obsequi que no meresch encar que l'estimo en molt. Envihin-men 25 o 30 exemplars, esperant que per «L'Avenç» ò per vostès sem farà sabedor dels gastos que això porti. En aquest tiratge, a les escobertes, no m'hi posin pas en nom precedit de la paraula *Mossèn*.

A mon entendre aquest títol (?)⁸ els capellans no sel han de donar ells mateixos, essent no obstant d'estimar que'ls dongan els altres. Al menys aixís m'ho afiguro.- El meu nom posintlo ab tots els apellidos patern y matern, per evitar confusions ab algun mes que també se diu Joseph y Gudiol. Es clar que no, no m'hi han de fer constar cap mes títol que'l de *Prebere*. Y dispensi que li vinga ab aquests romansos.

He estat temptat de tocar alguna cosa mes en les probes, pero finalment m'he decidit a esmenar sols tres mots de la página tercera. Si no estessem baix el régimen (?)⁹ que estem no hi hauria tocat res, per aquest cantó. No obstant, si crey que algo m puga portar complicacions, autoriso a vostè y a qualsevol altre per retocarho ó suprimirho. No'm fa gayre feliç lo que esta passant al Sr. Prat de la Riba.¹⁰

Disposi, o millor disposin, de son afec., amic y servidor.

Joseph Gudiol y Cunill. Pbre.

6. A l'angle superior de la lletra, Serra i Pagès hi anotà «rebuda i contestada 7 abril 1902».

7. En aquests actes commemoratius del vint-i-cinquè aniversari del CEC, Josep Gudiol pronuncià un discurs sobre les relacions entre *L'excursionisme i l'arqueologia*, treball que fou editat com a publicació pròpia del CEC (Tipografia l'Avenç, 1902, 20 pàgs).

8. Aquest interrogant és a l'original.

9. Interrogant a l'original.

10. En el pròleg a la primera edició de *Nocions d'arqueologia sagrada catalana*,

5

Sr. Rosendo Serra y Pagès. Barcelona¹¹

Estimat amich y señor

Aquí va un paquetet ab 14 monedes vigatanes. N'hi ha una d'episcopal sols publicada en un trevallet que vaig publicar fa anys en l'aleshores setmanari «La Veu de Montserrat».¹²

Aquestos dies estich enfeinadíssim en el catàlech de la Biblioteca Episcopal. Això ha fet que tardés a contestar sa venvolguda carta. He mirat els demés repetits que tenim al Museu, he vist que hi havia uns 200 exemplars, ben poca cosa per cert. Estich disposat a remetrelshi si em diu com els vol y quant. Are'ls tenim en cartrons y porta les seves dificultats l'enviarlos aixís. Podrà quedar-se els tipos¹³ que li fassin peça, retornant els altres.

Quines monedes té de les anònimes atribuïdes à Ramon Berenguer IV?

També li estimaré retorni les carpetes aquestes adjuntes, per lo que fan servey. Vostè no'n faria res.

Dongui al Museu lo que vulga, mentres sia autèntich.¹⁴

Sóc de vostè afm. a y ss.

Joseph Gudiol y Cunill. Pbre.

Vich, 22 abril 1902

(primer volum, segona edició, Josep Porter, editor, Barcelona, s/d., s/p.) hi ha escrita aquesta al·lusió a Prat de la Riba «Escoltant les indicacions i quasi el manament d'una personalitat a qui tots els bons catalans estem plorant, i que de cap manera per mi podia ésser desatasa, vaig emprendre la composició d'aquest volum d'Arqueologia, endevinant en part les dificultats amb que m'havia de trobar, però desconeixent la magnitud de l'empresa que ardidament envestia».

11. Serra i Pagès afegeix aquesta nota al marge superior de la lletra: «Rebuda 22 abril 1902. Contestada 22 abril 1902».

12. Mossèn Gudiol publicà en aquest setmanari diversos estudis sobre monedes, *Les monedes episcopals catalanes* (XIX, 1896); *Més sobre monedes episcopals catalanes* (XX, 1897); *Una troballa de monedes* (XXI, 1898).

13. *Tipos* és afegit a l'interlineat.

14. Sobre aquest aspecte, Gudiol [pseudònim de Just Cassador] va publicar a «La Veu de Montserrat» un article molt significatiu, *Les falsificacions en l'arqueologia. Contesta a un amic*, XXII, 1899, 75 i ss.

Lletra amb l'anagrama ovalat del Museu Episcopal de Vic amb la llegenda: MUS:ARCH:ARTST:EPISCOP:VICENS. Conservador

Sr. Dn. Rossendo Serra y Pagès. Barcelona¹⁵

Estimat amich:

No volent retardar mes l'escriureli, li remeto uns paquets de monedes perque d'elles esculleixi. Volià arregarleshi bé, per facilitarli la feyna; pero veyent que això'm portaria à retardar més y mes la remesa, al fi m'he determinat a empaquetarho tot y ... aquí va. Casi'm dono vergonya d'haverli de remetre tant y tant poca cosa. Actualment no hi ha res mes, puig que fa temps varem arreglar¹⁶ un monetari de nostres duplicats, que va enviarse à Manresa y després altre coleccioneta pel Bisbe de Lleyda. En vista de lo que li envio fassi'l cambi ab lo que vulga.

Avui he rebut un paquet de 100 exemplars del meu discurs. Se compren que per vostès de *bono nunquam sabis*. Jo'n demanava 25 o 30 y per mostra tot un centenar, Ja li vaig dir que esperava'm dirian els gastos, puig que no puch permetrer corrin à carrech de ningú més. Ara ray, ja diuen que soch rich (?)...

Diumenge que ve espero baixar per assitir als Jochs-Florals. Aixís ja'ns veurem y a la vista arreglarem nostres coses. Aleshores es facil estiga fins dimars vespre per Barcelona.

Ja sab que pot disposar de son afm. a y s.s.

Joseph Gudiol y Cunill. Pbre,

Vich, 27 abril 1902

15. Serra i Pagès afegeix a l'angle superior de la lletra: «contestada 28 abril 1902».

16. *Arreglar*: lliçó conjectural, ja que la cal.ligrafia és dubtosa.

7

*Lletra amb el dibuix d'una llumanera encesa que duu aquesta llegenda, escrita en llatí: Emite lucem tuam/ et veritatem tuam.*¹⁷

Sr. Rossendo Serra y Pages. Barcelona.

Mon senyor meu y amich:

Acabo de rebre el seu paquet del que n'he tret els objectes, habentme agradat molt la manta. Es un objecte ben digne d'un museu. Ja'n parlarem a la vista'l diumenge vinent, si Déu ho vol.

Respecte al convidat per dinar el dia de la festa dels Jochs Florals,¹⁸ tot agraïntli molt aquesta nova prova d'afecte, haig de dir-li que no puch menys que declinar el seu oferiment. Figuris que vindré ab en Lluís B. Nadal¹⁹ y es facil, algun altre amich de la terra. Li repetesch que li estimo en molt tal convidat. Y consti que no voldria pas que dongues mals interpretació a ma manera d'obrar, quant d'avants ja estava compromés.

Agraesch la seva felicitació pel resultat del Concurs Martorell.²⁰ Jo estich contentíssim y satisfet de tal resultat. Les frases que això ba ferli sortir de la ploma, y que veig escrites en sa tant amable carta, 'm demostren una vegada mes la seva altesa de mires y el seu entusiasme per uns ideals de que molts parlan y veig que desgraciadament pocs comprenen. ! Amunt els cors! Y estiga cert de que mon gust fora correspondrer a les esperances que la seva bona amistat li fa veurer.

Conti ab l'afecte d'aquest son amich y a.s.-

Joseph Gudiol y Cunill. Pbre.

Vic, 30 abril 192

17. Aquest gravat també figura a la portadella de l'edició de *Nocions d'arqueologia sagrada catalana*, primer volum, segona edició, que és la que he consultat.

18. Mossèn Gudiol presidí els Jocs Florals de Barcelona el 1929.

19. Lluís Bertran Nadal i Canudes (Vic 1857- Barcelona 1913) escriptor, col.laborador a la «Gazeta Montanyesa de Vic» i membre del consell directiu dels jocs florals, dels quals fou mantenidor el 1906.

20. Gudiol quan va publicar, *Nocions d'Arqueologia Sagrada Catalana*, Imp. Viuda R. Anglada, 1902, fou guardonat amb el premi Martorell.

8

Lletra amb el dibuix d'una llumanera encesa que duu aquesta llegenda, escrita en llatí: Emite lucem tuam/ et veritatem tuam.

Sr. Rosendo Serra y Pages. Barcelona.

Mon distingit amich:

Aquí va el meu llibre.²¹ Li demano li donga bona acullida, may sia no mes que per la bona intenció ab que es estat fet.

Dels llibres que'm va ensenyar puch dirli que tenim un exemplar idéntich de la Biblia. La *secunda secundae* de Sant Tomás m'apar que té ben poca importancia. Que de vosté afem a. y s.s.

Joseph Gudiol y Cunill. Pbre.

Vich, 15 maig 1902

9

Lletra amb el dibuix d'una llumanera encesa que duu aquesta llegenda, escrita en llatí: Emite lucem tuam/ et veritatem tuam.

Sr. Rosendo Serra y Pages. Barcelona.

Molt distingit amich y senyor: Tinch rebut el seu discurs sobre *Novelística Popular*, 22 que he llegit ab el degut deteniment, fentsem més y mes simpática la materia tractada, y cada plana mes digne d'admiració el seu autor. La tasca per vostè portada à cap ab tanta competencia es certament mes estimable de lo que molts creuen. Jo'l felicito coralment pel seu discurs y unesch el meu caluros aplauso als que li tributaren el dia de l'inagural del *Centre Excursionista*.

També va venir à mes mans sa per mi sobradament falaguera carta. Vostè sembla que s'hagi proposat omplirme *de cops d'inceser*, ensalçantme moltissim mes de lo degut. Jo li estimo molt aquestes proves d'afecte dictades per sa bona amistat que no li deu deixar veurer la realitat de les coses. Les alabances sovint *inflan* massa y

21. *Nocions d'arqueologia sagrada catalana...*

22. *Novelística popular*, Discurs presidencial, Barcelona, Centre Excursionista de Catalunya. Tipografia L'Avenç, 1902, 54 pàgs.

ayxò no convé que'm passi à mi. Val més que sem digan els grans defectes que hi ha en el meu llibre, perquè aixis apendrà à no esser tan atrevit.

Aprofito l'ocasió per repetirme de vostè afm. a y s.s.

Joseph Gudiol y Cunill. Pbre.

Vich, 10 juny 1902.

10

Al amich Rossendo Serra Pagés

Barcelona:

Per mediació del Sr. Pujol he rebut son bell treball sobre la festa del Bisbetó.²³ Gracies mil pel seu obsequi y per la tant atenta dedicataria.

Ab moltíssim gust he llegit son estudi interesant y presentat ab gust esquisit. Li desitjo molts anys de vida per continuar donantnos llibres com el que m'ha enviat y perseverancia incessant per prosseguir en sa tasca folklòrica.

Un dia d'aquestos li enviaré algun treball meu. Prenguin la bona voluntat y rebil com a expressió d'afecte d'aquest son a...

Josep Gudiol y Cunill. Pbre.

Vich 19 setembre 1910

11

Segell de la *Bibliotheca Episcopalis Publica Vicensis*

No prengui a mal que tardi en acusar-li rebut del fascicle contenint el seu discurs d'entrada a l'Academia de Bones Lletres²⁴ i de l'hermós llibre contenint una selecció dels seus escrits.²⁵ El primer resulta un espléndit programa de folklorisme i el segon

23. *La festa del Bisbetó a Montserrat y orogens de la mateixa*. Publicacions de la secció de Folklore del Centre Excursionista de Catalunya, Barcelona, L'Avenç, 1910, 46 pàgs. Mossèn Gudiol va publicar el 1916 un treball sobre el mateix tema, *El Bisbetó. Les imatges vestides*, Editorial Il.lustració Catalana, col.lecció Il.lustració Popular.

24. *Les Nostres Llegendes*. Discursos llegits en la Academia de Buenas Letras de Barcelona en la recepció publica del S. Serra y Pages el dia 15 de juny de 1924. Resposta de Ramon Miquel y Planas, Barcelona, Atlas Geográfico, 1924, 52 pàgs.

25. *Alguns escrits del professor... Coleccionats y publicats a honor del Mestre*,

tant dignament habillat amb els primors tipogràfics, m'ha interessat molt, sobretot, com ja pot pensar, l'estudi sobre l'antiga cartografia catalana. Aquest segon volum és un homenatge de les seves deixebles que fan gran honor a Vostè.

Que Deu li dongui vida per anar treballant per la patria i per la il.lustració dels seus fills, es el que desitja aquest seu affm. servidor

J. Gudiol, pbre.

Vich, 6-IX-1927.

per les seves deixebles, en ocasió del Cinquantenari del seu professorat (1875-1915), Barcelona, Estampada en casa de Miquel Rius, 1926, 244 pàgs. Conté 14 treballs sobre folklore, geografia i literatura.